

LIPCSEY ILDIKÓ

A NEMZETI KÉRDÉS A KOMMUNISTÁK ROMÁNIAI PÁRTJA POLITIKÁJÁBAN 1921–1933

Románia számára az első világháború befejezése a nagy nemzeti álom beteljesedését hozta el: területe, lakói számának megnövekedését; Erdélylyel és a Partiummal, Bánát, Besszarábia, Bukovina, Dobruzsza jelentős részével. A félfudális-félkapitalista viszonyok nem túl szerencsés ötvözete – a lakosság 78%-a dolgozott a mezőgazdaságban, s csak 6%-a iparban –, az egyes országrészek közötti gazdasági-politikai-kulturális eltérések, az uralkodó osztályon belüli ellentétek (egyrészt a Maniu-Michalache-féle Nemzeti Parasztpárt és a Brătianu-féle Nemzeti Liberális Párt között, másrészt a liberálisok különböző csoportjai között: A Román Nemzeti Bank és a Román Bank körül csoportosuló öreg liberálisok, a Románia Hitelbank-hoz tartozó, II. Károly király köréhez tartozó ifjú liberálisok, a németbarát Gh. Brătianu csoportja), a parasztság és a munkásság megoldatlan gondjai, a fokozódó osztályharc, a jobboldal térhódítása, a nemzeti-ségi kérdés megoldatlansága miatt mégsem volt biztosított a harmonikus fejlődés.

A földreform ellenére 1934-ben Romániában 700 000-et tett ki a földnélkülek száma.¹

2 469 999	gazdaság	0,1– 5	hektár közötti földdel rendelkezett
560 000	”	5– 10	”
180 000	”	10– 20	”
56 000	”	20– 50	”
12 800	”	50–100	”
5 500	”	100–200	”
4 000	”	200–500	”
2 700	”	500	hektár feletti földdel rendelkezett

A jobboldali pártokra leadott szavazatok²

Parlamenti választások éve	Nemzeti Keresztény Védelmi Liga	Vasgárda
1927	52 481	10 761
1928	32 271	—
1931	113 863	30 783
1932	159 071	70 674
1937	281 167	473 378

A román népszámlálások szerint 1912-ben az ország lakossága 7 230 000, ebből kb. 600 000, azaz 9% volt nemzetiségi (Dictional Statistic România. Vol. 1. VII. București, 1914.). 1930-ban a területnövekedés következtében a lakosság száma 18 053 000 lett, ebből román 73%, nemzetiségi 27% (Indicatorul Statistic al satelor și unităților administrative din România. București, Publicația Direcției Recensământului General. 1932, VII.).

Azzal a ténnyel tehát, hogy Románia *nemzeti* államból *nemzetiségi* állammá lett, mindenkinek szembe kellett néznie. A két világháború között a pártok, az egyes politikusok, közgazdászok, közéleti személyiségek, értelmiségiek, nemzetiségpolitikai koncepciója igen változatos képet mutat. Az óromániai liberális kormányok (1922–1926; 1927; 1933; 1934–1937) többnyire burkolt, vagy nyílt asszimilációs politikája a kisebbségek iskoláit, kulturális, gazdasági intézményeit vette célba; az erdélyi Nemzeti Parasztpárt az 1918-ban hozott „Gyulafehérvári Határozatok”-ban vallási és kulturális autonómiát ígért, az ország élére kerülve (1928–1931, 1932–1933) egy-két részletkérdésben ugyan kedvezőbben alakult a kisebbségek helyzete (segély az iskoláknak, nyugdíjhátralék kifizetése, elbocsátott alkalmazottak visszavétele), de alapjaiban nem változott; 1933-tól a magyar revizionizmussal szemben az antirevizionista hullám és a szélsőjobboldal különböző numerusai – beleértve a numerus nullust – jellemezték ezt a politikát.

A két munkáspárt közül a legálisan működő Szocialista Pártok Föderációja 1929. júniusi kongresszusa foglalkozott a kérdéssel: egyrészt *területi-közigazgatási* decentralizációt, másrészt „*nemzeti-kulturális önkormányzat*”-ot kért minden nemzetiségi számára. Az 1930-as, 33-as és 36-os

kongresszuson lényegében ehhez a gondolathoz tértek vissza. 1937-ben a párton belül megalakult Országos Bizottság a nemzeti munkavédelmi törvény hatására tovább lépett a kulturális autonómián, és egy, a *politikai önkormányzat* irányába mutató nemzetiségi törvény megalkotását sürgette.

A nemzetiségi – a korabeli terminológiával élve *kisebbségi* – kérdés megoldásának szándéka a kezdetektől *központi* helyet foglalt el a román kommunista párt politikájában – általában is, és ami az *egyes* kisebbségeket illet. Ugyanis mást jelentett – az eltérő gazdasági-társadalmi-kulturális mivolta miatt – Bukovinában ukrán, Besszarábiában orosz és zsidó, Dobrudzsában bolgár földművesnek lenni; más gondjai voltak a gazdasági pozíciójukat megtartó szász polgárságnak Erdélyben; a zsidó tőkésnek a Regátban; ugyancsak zsidó kiskereskedőknek, kisiparosoknak szerte az ország minden táján; a bánáti gazdag félpasztor, félpolgár sváboknak, másképpen viszonyult a liberális kormányokhoz a görög elit, másképp a parasztpárthoz, s végül a legbonyolultabb volt a helyzete a legnagyobb számú (másfél millió) kisebbségnek, az erdélyi magyarságnak, akik közül szép számban fordultak a társadalmi és nemzetiségi problémákkal kapcsolatban a legradikálisabb programmal jelentkező kommunista párt felé.

A Kommunisták Romániai Pártja (Partidul Comunista al României – a továbbiakban: PCR) két világháború közötti nemzetiségpolitikai koncepciójával kapcsolatban három periódust lehet megkülönböztetni.

1. 1921–1923: amikor a proletárdiktatúra győzelme függvényeként kezelték, amely automatikusan orvoslást nyújt mindenre.

2. A Komintern határozata nyomán magukévá tették a lenini örendelkezési elvet, egészen az ország egyes területeinek (Besszarábia, Bukovina) az államtól való elszakadásáig.

3. A népfront korszaka, amikor az ország területi integritásának megvédése került előtérbe, és a kommunista párt Romániában (akárcsak Csehszlovákiában és Jugoszláviában!) visszatért a gazdasági és kulturális egyenjogúság, illetve az anyanyelvű oktatás biztosításának követeléséhez.

1.

A munkásmozgalom az első világháború vége felé már túlnőtt a szocialista, szociáldemokrata párt hagyományos keretein. 1917-ben Odesszában megalakultak az első, magukat „marxistáknak” nevező csoportok; 1918 őszén Budapesten az MSzDP román szekciójából is kiváltak a román

kommunisták. (1920-tól a Magyarországi Tanácsköztársaságban résztvevő politikai emigránsok, Köblös Elek, Kahána Mózes, Jász Dezső, Fóris István kapcsolódtak be Romániában a baloldali mozgalomba.) A négy regionális (erdélyi és bánáti, regáti, bukovinai, besszarábiai) szociáldemokrata párt egyesülésével létrejött Szocialista Párt baloldala 1918. december 9-án, a Socialismul című folyóiratban közzétett *Elvi Nyilatkozata* a társadalmi átalakulás útját a proletárdiktatúrában jelölte meg. 1920 szeptemberében David Fabian, a Socialismul szerkesztője, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, továbbá Rozvány Jenő, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt volt tagja, Gheorghe Cristescu, a kommunista párt majdani főtitkára, valamint két szociáldemokrata vezető, az erdélyi Ion Flueraş és Constantin Popovici vezetésével delegáció utazott Moszkvába, hogy tanulmányozza a Kominternhez való csatlakozás feltételeit és lehetőségeit.³

A Szocialista Párt baloldali csoportjai az 1921. május 8-án⁴ kezdődő kongresszuson – 27 helyi szervezet 45 089 képviselője nevében, 540-en vettek részt – a Komintern álláspontját képviselték: az egész világon kedvező helyzet alakult ki, hogy a proletariátus forradalmi úton ragadja magához a politikai hatalmat.

Május 9-én hangzott el a Szocialista Párt vezetőjének, Gheorghe Cristescunak beszámolója a Végrehajtó Bizottság nevében, a párt belső helyzetéről.⁵ Bírálat hangzott el, mert a párt közömbösséget mutatott a parasztság helyzetével kapcsolatban, és mert az erdélyi szociáldemokraták 1918–1920 között együttműködtek a Kormányzótanácsban a Román Nemzeti Párt vezetőségével. A parasztmozgalmakat, a folyamatban levő földreform munkálatainak tanulságait, valamint a szovjet módszert figyelembe véve, programot dolgoztak ki a parasztság helyzetének megjavítására. Azokkal szemben, akik az azonnali kollektívizálást ajánlották, Rozvány Jenő javasolta – aki, akárcsak Köblös, mindig a valóságból és a lehetőségekből indult ki a mozgalomra jellemző túlzókkal szemben – az 50 holdnál nagyobb állami, földesúri és egyházi birtokok kártérítés nélküli elkobzását és szétosztását, legkevesebb öt holdas parcellákban; munkaeszközökkel és igazságtalanságokkal való ellátás biztosítását az állam részéről. A leghatározottabban kifejezte azt a meggyőződést, hogy „az évszázados földéhség” és a parasztság „gazdasági tudata” egyelőre nem teszi lehetővé a szövetkezeti gondolkodást.

Az agrárkérdéshez hasonlóan a párt mindennapos gondja lett, hogy kielégítő megoldást találjon a nemzetiségi problémára is. A kongresszus munkálatait és a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos vitát május 12-én a

rendőrség közebelépése szakította félbe. Így mindössze azt szögezték le, hogy „Románia proletariátusa nemzetiségre való tekintet nélkül egy pártot alkot.” Az a tény, hogy a párt tagjainak nagyobb része a nemzetiségi – magyar, zsidó, német, ukrán, bolgár és szerb – munkások, értelmiségiek közül került ki, nem okozott ellentétet: természetes volt tehát, hogy „a párt- és szakszervezeti üléseken, valamint az egymással való érintkezésben használhassák egymás nyelvét”. Hangsúlyozták: a nemzetiségi kérdés végleges megoldását majd a társadalmi-gazdasági rendszer gyökeres megváltozása hozza el, de ez nem zárja ki annak az alapelvnek az érvényesítését, hogy „Románia valamennyi nemzetiségének egyformán érdeke mind a saját, mind a többi nemzetiség kultúrájának minél magasabb fokra emelése. A többségi nemzethez tartozó román proletariátus kötelessége minden erejével megakadályozni a többi nemzetiség kultúrája elleni támadásokat.” A kongresszuson 428 szavazattal Gheorghe Cristescu személyében megválasztották a párt főtitkárát.

A Szocialista-Kommunista Párt vezetőségét szinte az alakuló kongresszusról vitte el a rendőrség. A bírósági eljárás „a Dealul Spiiri per” néven vonult be a történelembe. Egy évig gyakorlatilag csak a bukaresti és a kolozsvári kommunista csoport működött. Az 1922 áprilisi vezetőségi ülésen létrehozott Erdélyi Titkárságot – Rozvány Jenőt, Köblös Eleket, Dán István, Ivánust – bízták meg azzal, hogy egész Erdélyben létrehozzák a párt szervezeteit. A munka sikereit bizonyítja, hogy a marosvásárhelyi szekciónak rövidesen 1500, a brassóinak 900 tagja lett.

A Romániai Szocialista-Kommunista Párt II. kongresszusát 1922. október 3–4., Ploiești-ben tartották. A kongresszust olyan téves értékelések és határozatok jellemezték, amelyek figyelmen kívül hagyták az ország reális helyzetét. A politikai bizottság beszámolójában Marcel Pauker, aki kezdettől fogva a balos vonal képviselőjének bizonyult, nemcsak a liberális Brătianu-kormány diktatórikus voltát hangsúlyozta – amelyet a rendkívüli állapot, új közigazgatási rendszer, centralizáció, cenzúra, stb. bevezetése jellemezett –, hanem gazdasági-társadalmi szempontból egyaránt az ország *balkáni jellegét* emelte ki; és itt is azt az álláspontot képviselte, hogy a világforradalom a küszöbön áll; kitörése és győzelme után Románia is csatlakozik a balkáni és dunai államok Tanácsköztársaságainak Szocialista Föderációjához. Elhangzott – anélkül, hogy a párt konkrét lépéseket tett volna ez irányban –, hogy a városi és falusi dolgozók tömörüljenek egységfront szervezetekbe. Az 1921-es földreformmal kapcsolatban világosan rámutattak arra: azzal, hogy nem adott elég földet, szerszámot,

igásállatot, takarmányt, nem számolták fel a részesrendszert, egyrészt évtizedekre visszavetették az ország fejlődését; másrészt kifejezetten arra irányult, hogy a román gazdagparaszti réteget erősítsék a kisebbségi parasztság rovására.

A nemzetiségi kérdésről Rozvány Jenő referátumában hangsúlyozta: a kommunista párt az internacionalizmus alapján áll, nem hagyhatja figyelmen kívül a nemzetiségek elnyomását. Ezt tanulmányozandó, bizottság felállítására tett javaslatot. (Ennek ellenére Rozványt az 1929 februári plénumon azért zárták ki a párt legfelsőbb vezetéséből, mert nem támogatta az *elszakadás elvét*, s hogy azt a Munkás-Paraszt Blokk felvegye jelszavai közé.) Felvetette, hogy a párt tagjai is lépjenek be az 1921-ben alakult, első erdélyi magyar pártalakulatba, a Magyar Szövetségbe, hogy belülről ellensúlyozzák a revizionista propagandát. Javaslataival a jelenlevők többsége nem értett egyet. A *nemzetiségi kérdésben* hozott határozat szövegéből az derül ki, — „az elnyomott nemzetiségek egyenjogúsága csak a proletariátus győzelmével és az oligarchia hatalmának megdöntésével valósul meg” —, hogy megoldását a *proletariátus osztályharca* függvényeként kezelte. Ebben Marcel Pauker álláspontja jutott kifejezésre, aki a problémát *balkáni kérdésként* kezelte, amely végső megoldást a balkáni föderációban nyer. A határozatot 18 szavazattal egy ellenében — Rozvány — fogadta el a kongresszus. Ismét Gheorghe Cristescut bízták meg a főtitkári teendőikkel. A párt felvette a *Kommunisták Romániai Pártja* (Partidul Comunista al României — PCR) nevet. A szervezeti szabályzat kimondotta: a PCR a Komintern egyik szekciója, annak határozatai kötelezőek a párttagok számára.⁶ A megválasztott központi és végrehajtó bizottsági tagok között — tekintettel a mozgalom sajátosságaira —, több magyar kommunista foglalt helyet; Köblös Elek, Turzó Gábor, Huszár István, Kovács Miklós.

2.

A PCR II. és V. kongresszusa (1922–1931) közötti tíz évben több kérdésben változott a párt álláspontja. Vonatkozott ez a nemzetiségi kérdésre is. Említettük: a második kongresszuson síkra szállt ugyan az anyanyelv használatának, iskolák tartásának jogáért, de a nemzetiségek egyenjogúságát a proletárdiktatúra győzelme függvényeként kezelték. A *Balkáni Kommunista Pártok Föderációja* (BKF) 1923 decemberében, Berlinben tartott 6. konferenciája Románia általános helyzetével foglalkozott. Kimondották: Románia a nemzeti kérdésben a lenini „önrendel-

kezési jog” alapján kell, hogy álljon, beleértve „egészen egyes területeknek a fennálló államtól való elszakadásáig.” A tézis otthon, a román kommunista sajtóban nagy publicitást kapott; a *Socialismul* 1924. február 29-i száma közölte a határozatot. A PCR-nek a kisebbségi kérdésben megváltozott és egészen a népfrontmozgalomig érvényes politikáját a következő pontokban lehet összefoglalni: 1. Az első világháború után létrejött Nagy-Románia nemzeti államból soknemzetiségű állammá lett. 2. A nemzetiségek uralkodóosztálya és a román polgári-földesúri rendszer képviselői nemzetiségi különbségre való tekintet nélkül zsákmányolják ki az ország munkásságát és parasztságát. 3. Ezen túl a nemzetiségek ellen elnyomó, elnemzetietlenítő politika folyik. 4. Velük kapcsolatban érvényesíteni kell az *önrendelkezési jogot, egészen az államtól való elszakadásig*. Bár a Komintern VI. kongresszusán kitértek arra, hogy ez a Csehszlovákiában, Jugoszláviában és Romániában élő magyarokra is vonatkozik,⁷ a PCR kongresszusi határozataiból félreérthetetlenül az derül ki, hogy kizárólag Bukovinára és Besszarábiára értelmezték, de semmiképpen sem Erdélyre és Bánátra vagy Dobruzdzásra. (Ennek ellenére, míg az 50-es évek román történetírása az önrendelkezési elv kimondását pozitívnak ítélte,⁸ mint ami megfelelt az ország etnikai viszonyainak, a 60-as évektől azt állapították meg, hogy a párt gépiesen alkalmazta a mozgalom egyes jelszavait és taktikai „akcióformáit”, amelyet a Komintern Végrehajtó Bizottsága dolgozott ki, ezek „érvényesek voltak más országokban, de nem feleltek meg a román társadalom valóságának . . . A PCR belügyeibe való beavatkozás magyarázza meg továbbá a tényt is, hogy a párt dokumentumaiban téves értékelések szerepelnek a romániai nemzeti kérdésben.)⁹

Lenin figyelmét a balkáni háború hívta fel az elnyomott nemzetek felszabadító mozgalomára. Azonban minden egyes ezzel foglalkozó tanulmányában aláhúzta, hogy a problémát meghatározott *történeti* keretben kell szemlélni. Ami a kapitalizmus korában a nemzeti-függetlenségi mozgalmakat illeti, kimondotta: meg kell adni az önálló állami léthez való jogot, mivel – „ha nem tűzzük ki és nem érvényesítjük az agitációban az elszakadási jog jelszavát, akkor nemcsak a burzsoáziának, hanem az elnyomó nemzet feudálisainak és önkényurainak is a kezére játszunk.”¹⁰ A lenini nemzeti-nemzetiségi politika azonban nem merül ki ennyiben. A nemzetek teljes egyenjogúsága, minden nagyhatalmi nacionalizmus elleni harc; és végső soron: az összes nemzetek munkássainak egyesülése, ezzel egy időben a burzsoázia nemzeti elkülönülésére irányuló törekvése egészíti ki az önrendelkezési jogról vallott koncepcióját. Sztálin hasonló elveket

fogalmazott meg 1913-ban: a proletariátus érdeke, hogy mindenhol felszabaduljanak az elnyomott munkások; ezért harcol a nemzeti elnyomás valamennyi formája ellen; támogatja a nemzetek önrendelkezési jogát, ami azt jelenti – részletezte Sztálin –, „Joga van a saját sorsát meghatározni [de] senkinek sincs joga a nemzet életébe erőszakosan behatolni, iskoláit, egyetemeit szétrombolni, erkölcsét és szokásait megsérteni, nyelvét elnyomni, jogait megnyíróbálni . . . Joga van hozzá, hogy életét az autonómia alapján rendezze be; joga van hozzá, hogy föderatív viszonyba lépjen más nemzetekkel; joga van hozzá, hogy teljesen elszakadjon. A nemzet szuverén és minden nemzet egyenrangú.”¹¹ Idáig Lenin és Sztálin fogalmi rendszere, elképzelése egybeesett. Sztálin azonban még két dolgot fogalmazott meg világosan: 1. A forradalomnak különböző fejlődési szakaszai vannak és a forradalom jellegével, feladatai módosulásával változik a nemzeti kérdésben kapcsolatos álláspontja is. Az ugyanis a forradalmi fejlődés általános kérdéseinek része, de része.¹² Még közérthetőbben: a forradalmi változás egyik taktikai megnyilvánulása, az adott szakaszban olyan nagy jelentőséggel bírhat, hogy stratégiaként alkalmazzák. 2. Sztálin már a *Marxizmus és nemzetiségi kérdés* című tanulmányában Bauerrel és Springerrel (Karl Renner) szemben, akik az ún. kultúraautonómia alapján állottak, kijelentette: említettek nem számolnak az osztályharc kiéleződésével, amikor többé nem lehet a polgárság és a munkásság kultúrközösségéről beszélni, mivel az az osztályszempontok feladását jelenti, a nacionalizmus leplezett formája és nemzeti elkülönüléshez vezet.

Gheroghe Cristescu, a PCR főtitkára, a BKF decemberi határozata után a Socialismul-ban tette közzé a párt megváltozott programját.¹³ A cél: a politikai hatalom megszerzése, munkás-paraszt kormány alakítása, az önrendelkezési jog biztosítása. A politikai hatalom – a proletárdiktatúra kikiáltása – megszerzése utánra vonatkozott a következő munkaterv: a nagybirtokrendszer teljes felosztása, a munkás-paraszt kormány ellenőrzési jogának kiterjesztése az egész ipari termelésre, a külföldi tőke távol tartása, az állam politikai függetlenségének garantálása a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségével való szövetkezés révén, az önrendelkezési jog biztosítása a nemzetiségeknek, „akik maguk fognak határozni államiségükről (elválás, autonómia, föderáció, központosított állam stb.), végül arról, hogy saját nemzeti államukban akarnak élni, vagy a Balkáni Föderatív Köztársaságban.”

A Komintern V. kongresszusa (1924. június 17–július 8.), és a BKF VII. konferenciája megismételte a BKF VI. konferencia határozatát a

nemzeti kérdésben. A Komintern kongresszusán több romániai pártvezető is felszólalt. Alexandru Crişan (Körösi-Krizsán Sándor néven a Brassói Lapok munkatársa volt a 30-as években) ahhoz a megállapításhoz csatlakozott, hogy Románia az első világháborút lezáró békeszerződések következtében soknemzetiségű állammá lett. Boris Ştefanov a parasztság helyzetéhez szolt hozzá, amely épp oly elmaradott, félfüerdális viszonyok között él, mint a 20. század elején, Constantin Dobrogeanu-Gherea korában.

1924 nyarán a PCR hozzákezdett a 3. kongresszus előkészítéséhez. Erdély, Nagyvárad, Brassó, Kolozsvár, Marosvásárhely és környéke volt a színtere a párt vezetői illegális találkozóinak, ahol a munkásegységfront, a polgári pártokkal szembeni álláspont, a nemzeti kérdés, a párt stratégiájának és taktikájának meghatározása volt napirenden. (Megjegyzendő, hogy Románia nemzetiségi viszonyait jól ismerő Köblös Elek is azon az állásponton volt, hogy Erdélyben természetesen a románság körében sem népszerű az önrendelkezési jog elve.)

A liberális román kormány idáig elnézte, hogy a kommunista párt a kormány számos gazdasági, politikai-kultúrpolitikai lépését bírálta, azt azonban nem, hogy az *egységes román nemzet állam* koncepcióját megkérdőjelezze, s hogy ezen túlmenően nyíltan az állam egyes területei leválását, majd a Balkáni Föderációhoz, illetve a Szovjetunióhoz való csatlakozást hirdette meg. 1924 júniusában törvényen kívül helyezték a PCR-t.

A PCR III. kongresszusán, 1924 augusztusában, Bécsben, az utazási nehézségek miatt Gheorghe Dimitrov, a Komintern VB, Franz Koritschner, az Ausztriai Kommunista Párt képviselője mellett a PCR részéről meglehetősen kis létszámú vezetőség vett részt (Köblös Elek, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Gh. M. Vasilescu, David Fabian-Finkelstein, Ion Cloţan, Pavel Antip-Tcacenco, State Ciuhurescu, Krizsán Sándor, Ioan Elena, Willi Roth, Boris Ştefanov, Nicolae Popescu-Dobreanu, Marcel és Ana Pauker, Gelbert Moskovici).

A kongresszuson a következő kérdéseket tárgyalták meg: 1. a Komintern és a BKF beszámolója (Fabian, Ştefanov); 2. Románia politikai és gazdasági helyzete (M. Pauker); 3. a PCR KB tevékenysége (Köblös); 4. a Központi Ellenőrző Bizottság beszámolója; 5. parasztkérdés (Gherea); 6. nemzeti, 7. szakszervezeti, 8. szervezeti kérdés.

A nemzetközi munkásmozgalom gyakorlatából indultak ki, hogy csak egy ideológiailag erős tömegpárt biztosítja a proletárforradalom győzelmét.¹⁴ A párt újraszervezését ezen kívül a betöltés is motiválta: a) gyárakban és üzemekben, b) a parasztság és a nemzetiségi szervezetekben –

beleértve a falusi szövetkezeteket és a kulturális szervezeteket —, c) a szakszervezetekben.¹⁵ Az agrárkérdéssel kapcsolatban nemcsak arról volt szó, hogy a reformot ki kell terjeszteni az erdőkre és legelőkre is, majd azt követően hozzá kell kezdeni a kollektív gazdaságok kiépítéséhez, de azt is látták a párt vezetői, hogy ez a nemzetiségi kérdéssel is összefügg, amennyiben: „a háború után szerzett területeken elfojtják, megcsúfolják és teljesen kizárják a földhöz juttatásból és a politikai életből a nemzetiségeket.” Megfogalmazódott a munkás-paraszt szövetség — 1924-ben, a 3. kongresszus előtt és után tárgyalások folytak a Parasztpárttal a Munkás-Paraszt Blokk létrehozása érdekében — annál is inkább, mivel az illegális társba kényszerített párt számára elengedhetetlen volt egy legális szervezet, azon keresztül legális működési lehetőség megteremtése. (Ilyenek voltak a Munkás-Paraszt Blokk, Egységes Szakszervezet — elutasították a szakszervezetek autonómiáját —, Segélybizottság, Amnesztiabizottság.) A *nemzeti kérdéssel* kapcsolatban — igaz nem egybehangzón — határozatba foglalták az önrendelkezési jog érvényesítését egészen az államtól való elszakadásig. A párt feladata lett a békeszerződés és az uralkodó osztály cinkosságának leleplezése. Új főtitkárrá Köblös Eleket választották, a Központi Bizottság tagjai P. Antip-Tcacenco, Willi Roth, Kőrösi Sándor, Al. Gherea, Gh. Cristescu (KB Végrehajtó Bizottságának is ők lettek egyben tagjai), Nicolae Marian, Izo Ijcovici lettek. A párt újraszervezése érdekében 8 regionális titkárságot állítottak fel. 1925. július 21–24-én a PCR KB és Ellenőrző Bizottsága Marosvásárhelyen illegális találkozót tartott a regionális titkárságok vezetői — Ștefănov, Antip-Tcacenco, M. Pauker, Kahána Mózes, Fabian, Tordai Viktor, Willi Roth, Constantin Palade, Fóris István, Szabó Gyula, H. Sternberg, Izo Ijcovici, stb. — jelenlétében, amelynek tárgya a polgári és parasztpártokkal való taktika volt a Munkás-Paraszt Blokk létrehozása érdekében.

A következő hónapok az előkészületek jegyében teltek.¹⁶ 1925 decemberében a PCR KB-je plenáris ülést tartott. Kimondották: 1. a szociáldemokrata párttal egységfront taktikát kell alkalmazni; 2. harcolni kell a szakszervezeti mozgalom egységének helyreállításáért; 3. fel kell venni a kapcsolatot a Parasztpárttal is; 4. az egységfront bizottságok azonban rá kell mutassanak arra, hogy az ellenzéki, ún. demokrata pártok vezetői, osztályérdekeik révén, a burzsoázia oldalán állnak. Bírálathoz részesült Cristescu, mert a betiltás után, a párt feloszlata mellett foglalt állást; valamint több központi bizottsági tag, mondván: nem értették meg, hogy az imperializmus válságba jutott, amelyet a proletárforradalom győzelme

követ. Ez utóbbi azonban lassan háttérbe szorult. A KB decemberi ülésén megfogalmazódott a kapitalizmus viszonylagos stabilizálása és a forradalmi hullám apálya. Két álláspont ütközött össze: 1. likvidátoroké, akik szerint az illegális párt nem lehet tömegpárt, ezért kell feloszlítani; 2. a legalistáké, akik szerint a liberális kormányt egy demokratikus kormány és rendszer váltja fel és ez lehetővé teszi a kommunista párt működését. A párt különböző fórumain, korábban már többen rámutattak: a párt túlságosan messze ment azzal, hogy nyíltan követelte a nemzetiségek önrendelkezési jogát. A plenáris ülés után azonban egy olyan nyilatkozatot tettek közzé, miszerint: ez csak ürügy volt, hogy a kommunista mozgalmat törvényen kívül helyezték.

1926 augusztusában letartóztatták a KB két tagját, Stefanovot és Antip-Tcacencot; októberben a letartóztatást elkerülendő, Köblös Elek, a PCR főtitkára emigrált. A kommunista pártra évek óta nehezedő nyomás következtében a 3. kongresszuson megválasztott KB tagok közül ekkor már csak N. Marian maradt az országban. A román kommunista párt három részre szakadt.¹⁷

<i>Hazai Titkárság</i>	<i>Moszkvai emigráció</i>	<i>Külföldi Politikai Bizottság, Bécs</i>
Solomon Schein	M. Pauker, Al. Gherea,	Köblös, Fabian, Berger
Imbre Petre	I. Cloțan, G. Ganev,	Aladár, Jász Dezső
Fóris István	Dori Goldstein,	Tordai Viktor,
Francisc Bucova		Leon Lichtblau

A három irányzat között állandó volt a súrlódás. A Külföldi PB azért kooptálta a hazai KB-ba Pătrășcanut és Al. Buicant, hogy a Bécsből hazaküldött Tordai Viktorral és Francisc Bucovával előkészítsék a párt következő kongresszusát, nem utolsósorban a frakcióharcok megszüntetése érdekében. 1927 augusztusában Csehszlovákiában letartóztatták Köblöst, a Külföldi PB vezetőjét, aki októberi szabadulása után a Szovjetunióba emigrált. Hasonló sors érte utol Tordai Viktort Romániában, aki másokkal együtt 1928 nyarán egy újabb letartóztatási hullám során került börtönbe.

1928-ban a Komintern VI. kongresszusán hangzott el: a Komintern az osztályharc talaján áll, de figyelembe veszi a csoport- és nemzeti érde-

keket. A határozat szerint a kapitalizmus fejlettségének középfokán álló országok – Spanyolország, Portugália, Lengyelország, Magyarország és a balkáni államok (tehát Románia is) –, ahol a mezőgazdaságban még jelentős feudális maradványok vannak, de már fellelhetők a szocialista társadalom minimális anyagi feltételei is, a *polgári demokratikus forradalom* befejezése előtt állnak. A nemzeti és a gyarmati kérdésekben a következő pontokat fektették le: „az összes nemzetek önrendelkezési jogának elismerése, egészen az államtól való elszakadásig; harc a mindennemű korlátozás és megszorítás ellen, amely valamely nemzetiség, nép, vagy faj ellen irányul; harc a sovinizmus, a nemzeti gyűlölködés, faji előítélet ellen.”

A PCR következő két pártkongresszusa ennek a szellemében határozta meg a párt stratégiai-taktikai feladatait. Bár előzetesen sem a Külföldi PB-vel, sem a Hazai Titkársággal nem történt megállapodás, 1928. június 1-án, a Komintern levelet intézett a PCR KB-hoz – a levelet tulajdonképpen csak a Moszkvában tartózkodó Al. Dobrogeanu-Ghera és Gelber Moscovici ismerte –, amelyben június 28-ra, a Harkov melletti Ciuguevoba összehívták a párt IV. kongresszusát. Előkészítésében a Komintern román felelőse, Mihailov és az Ukrán KP három vezetője vett részt. (Holoscenko, Donenko és Iosif Isaacovici Suslik.)

A kongresszuson a Komintern által delegált küldöttek rendelkeztek szavazati joggal (Imre Aladár, Fórizs István, Dumitru Chelerman, Dori Goldstein, Gheorghe Popescu, Petre Mathais, Ion Heigel, Vasile Luca, Sípos Imre, Julian (konspiratív név, nem azonosítható), Stolarencu, Dumitru Chircuş, Grigore Marin, I. F. Şimcov, Constantin Şrbu és Al. Nicolschi.) További 12 küldött csak tanácskozási joggal (köztük Kölblös Elek főtitkár, Iosif Isaacovici Suslik és V. Holoscenko az Ukrán KP részéről, Al. Rubinstein, S. Schein, Al. Dobrogeanu-Gherea és Berger Aladár, a PCR PB tagja, aki a PCR-t képviselte az Ukrán KP mellett). Jelen volt továbbá a Komintern részéről Bohumil Šmeral, Mihailov és Gorski.

Schein már a megbeszélések elején hangsúlyozta: a kongresszus nem volt megfelelően előkészítve. Ezt támogatta Fóris, Al. Nicholsci, Imre Aladár is, aki még hozzátette: a vitákba be kell vonni a Hazai KB-t és a Külföldi PB-t. Az ő álláspontjukkal állt élesen szemben Goldstein, Al. Rubinstein, Stolarencu és az összejevetelt kongresszusnak nyilvánították.

Az 1928-as kongresszus központi problémája a Szovjetunió elleni háborús veszély elhárítása volt. Fordulópontot jelentett annyiban is, hogy a szovjet példát követve nem elégedtek meg már a nyílt bírálattal – ld. 1925 júliusi határozatot –, hanem határozatokat hoztak egyes pártvezetők

ellen. (1924-ben a főtitkár, Gheorghe Cristescu leváltásához az vezetett, hogy szerinte a PCR az illegálitásban nem képes következetesen képviselni a forradalmi programját, ezért a kommunista pártot fel kell számolni; elfogadta az önrendelkezés elvét, de a különválását már nem.) Így Dobrogeanu-Ghera „Új-jobbágység” elméletének hívei ellen, akik Romániát alapvetően feudális államnak tartották, ahol a polgári demokratikus forradalom vezetőjének a polgárságot ismerték el, mert elképzelhetetlenek tartották, hogy Romániában egy erős, akcióképes munkásosztály jöjjön létre. Velük szemben álltak azok, akik az agrárkérdésben annak adtak hangot, hogy Románia fejlett kapitalista országok közé sorolható. Ugyanitt oppor-tunistának minősítették a Köblös Elek által képviselt politikai irányzatot, amelynek egyik sajátossága a népfront taktikára való áttérés volt, azaz a szociáldemokratákkal és a többi polgári ellenzéki pártokkal való szövetségi politika kiépítése. Ezt így fogalmazták meg: Köblös „túlbecsülte az osztályharc legális lehetőségeit.”¹⁸ Kimondották: a szakszervezetekben a kommunisták vezető szerepe kell, hogy érvényesüljön. A Köblös köréhez tartozó pártvezetők ellen az is kifogás volt, hogy az 1926-os választásokon a Munkás-Paraszt Blokk a polgári pártok oldalán vett részt (1931-ben majd 73 716 szavazattal 5 kommunista képviselő kerül be a román parlament-be), s mert nem vette fel programjába az önrendelkezési jog követelését, mindössze annyit mondott: a Munkás-Paraszt Blokk harcol „Románia minden kisebbsége politikai, gazdasági, kulturális és közigazgatási autonómia-ért, az állam által fenntartott és a nemzetiségek által vezetett kisebbségi iskolákért; a kisebbségek nyelvének hivatalos nyelvként való elismeréséért; és más a kisebbségek létéből adódó követeléséért.” (A MPB képviselői között több magyar nemzetiségű baloldali személy szerepelt: Nagy Géza, Simó Géza, Barta Albert, Nagy Hugó, Kádár József, Föris István, Dr. Szántó, Müller Kálmán, Imre Aladár, Dán István, Rozvány Jenő.)

A IV. kongresszusról kiadott közlemény első részében az ország konkrét helyzetéből kiindulva megállapították: a liberális párt kormány-zása idején nőtt a munkásosztály és a parasztság kizsákmányolása, párhuzamosan vele a munkanélküliség. Egyre több lett azoknak a parasztoknak a száma, akik a saját és a családjuk megélhetési nehézségei miatt kívándorolni kényszerültek. Abból kiindulva, hogy Románia lakosságának többsége földműveléssel foglalkozik (78%), a proletariátus győzelmének feltétele lett a parasztság megnyerése. Ezért tűzték ki a „teljes földtulajdon proletár módra történő államosítását, kártérítés nélküli szétosztását, a kevés, vagy földnélküli parasztok között”, ezen kívül a mindennemű tartozá-

sok és a falusi csendőrség eltörlését, olcsó hitel biztosítását, közös legelők kialakítását.

A nemzeti kérdésben megismételték Bukovina és Besszarábia önrendelkezési jogának elismerését, egészen az államtól való elszakadásig. Nemcsak az került be az indítékok sorába, hogy a békeszerződések nem vették figyelembe az etnikai és gazdasági tényezőket, hanem az is, hogy a Szovjetunió ellen irányuló imperialista erők háborús készülődése kiterjedhet egész Európára; és „Egy esetleges Románia és a szomszédos országok, Magyarország, Bulgária, Jugoszlávia közötti háborúba a sovinizmus felszításával akarják a tömegeket bevonni, s ezért a Kommunisták Romániai Pártjának még jobban érvényesítenie kell az önrendelkezési jogot.” A kongresszuson leváltott Köblös Elek helyére új főtitkár került, az Ukrán Kommunista Párt vezetője, Vitalij Holoscenko. Az új Központi Bizottság tagjai: E. Halitcki, P. Mathais, M. Panescu, Imre Aladár, Vasile Luca, Goldstein, Al. Nicholschi (utóbbi három mint a Hazai Titkárság vezetői).

1928 novemberében a PCR KB újabb határozatot fogadott el, amelyben a IV. kongresszus határozatainak megfelelően értékelte a MPB választási eredményét.¹⁹ A Blokk helytelen magatartást tanúsított: 1. a nemzeti kérdésben, mert nem alkalmazta az önrendelkezési jog elvét, ezzel távol tartotta magától a nemzetiségi tömegeket. A helyes álláspont: „minden nemzet önrendelkezési elvének biztosítása egészen az államtól való elszakadásig és a Balkáni Munkás-Paraszt Köztársaságok Föderációjáért”; 2. a parasztkérdésben, mert az összes földek kártérítés nélküli felosztásáról csak a földnélküli és kevés földdel rendelkező parasztnak lehet szó; 3. a „béke a Szovjetunióval” jelmondat helyett: az imperializmus elleni harc, illetve 4. „a liberális kormányok megdöntéséért” helyett: „a szovjet rendszerű munkás-paraszt kormányért” kell kerülni. Abból a programból, amelyet a MPB sajtójában, 1930 januárjában, az Európai Parasztpártok kongresszusára való készülődés idején tettek közzé, az derül ki, hogy nem tettek úgy különbségeket, mint a kommunista párt kongresszusi határozataiban az egyes nemzetiségek között: „az elnyomott (magyar, német, bolgár, orosz, ukrán, moldvai, stb.) kisebbségek önrendelkezése egészen az államtól való elszakadásig.”²⁰

A Kommunisták Romániai Pártja V. kongresszusa 1931. december 3–24-én, a Komintern Végrehajtó Bizottsága XI. plénuma megállapítása szerint, olyan időben ült össze, amikor a kapitalista rendszer a válságból kivezető utat a Szovjetunió elleni intervencióban vélte feltalálni, s abból

a célból, hogy új programjával vértesse fel a pártot az előtte álló ideológiai, politikai és gazdasági harcokra. Ennek az új programnak a profilját külső tényezőként a gazdasági világválság, a Komintern új irányvonala, belső tényezőként pedig az ország sajátos helyzete alakította ki, amelyet a párt-program bevezetője határozott meg röviden: a fejletlen iparral rendelkező mezőgazdasági jellegű Románia a „kapitalizmus gyenge láncszemeinek egyike.”

A Moszkva mellett összegyűlt 38 delegátus (a bukaresti pártszervezet – 5 taggal –, a moldvai, dobrudzsai, a besszarábiai, a bukovinai – 2–2 taggal –, az erdélyi – 3 fő) mellett a KISz is képviseltette magát. Jelen voltak a magyar, a lengyel, a bulgár, az ukrán, a lett, az észt, a litván, a német párt és a Komintern képviselői is (köztük Kun Béla, V. Kolarov, Wilhelm Pieck).²¹ Az első napirendi pont Románia gazdasági-politikai helyzetének elemzése volt. Kijelentették: az ország a polgári-demokratikus forradalom befejezése előtt áll; ez megelőzi a munkásparaszttal diktatúrát; vezetője a munkásosztály lesz, szövetségesei: a falusi proletár, félproletár, szegény- és középparaszttal, a városi kispolgárság és a nemzetiségek. (A „munkás-paraszttal nemzetiségek szövetsége” volt a párt jelszava 1945–46-ban.) A párt ahhoz, hogy történelmi feladatát teljesíteni tudja, az alulról jövő egységfront alapján meg kell erősítse szervezetét – ugyanis elmaradt a városi és falusi dolgozók spontán mozgalma mögött. Új jelszavaival – a monarchia és a fináncőke uralmának megdöntése, 7 órás munkanap, az összes földesúri, egyházi és a koronához tartozó földek és mezőgazdasági felszerelések szétosztása, a mezőgazdasági munkások és a munkanélküliek, nemzetiségek harcának támogatása, a lakás- és bérvizonyok megváltoztatása – maga mellé kell állítani az SzDP és a Nemzeti Parasztpárt befolyása alá került tömegeket. A kongresszus „szocializmus” jelszával differenciálatlanul ítélte meg a két pártot és a parasztpárt baloldali képviselőit, Steret és Luput, egy kalap alá vette a vaskárdista mozgalom vezetőjével, Codreanuval. A párt az „alulról jövő egységfront taktikához” alkalmazkodva kidolgozza a regáti nagyipari területek, a Zsil-völgye, Prahova vidéke, Resica, a Maros és a Trotus völgye munkásainak megszervezését, mivel ezeken a területeken, 12–20%-ra esett vissza a párt tagságának a létszáma; meg kell erősíteni az üzemi párt-szervezeteket; be kell vonni a mezőgazdasági munkásságot a pártba; új kulturális, sport stb. tömegszervezeteket kell kialakítani; fel kell adni a tartományi szeparatizmust (ld. erdélyi kommunisták).

Nem oldódtak meg az ellentétek a párton belül annak ellenére, hogy a frakció harcok miatt 1930 augusztusában a Komintern javaslatára függesztették a párt vezető szerveinek működését és egy 8 tagú ideiglenes bizottságot neveztek ki, melynek tagjai lettek többek között Gheorghe Stoica, Constantin Pirvulescu, Elena Filipovici, Eugen Iacobovici és Vanda Nicholschi.²² Határozatba foglalták, hogy „a frakcióharc mindennemű folytatása és minden olyan kísérlet, amely arra irányul, hogy az elvtelen frakciós csoportokat fenntartsa, pártellenes és Komintern-ellenes cselekedetnek számít és a pártból való kizárást vonja maga után.” Az illegalitás körülményei azonban lehetetlenné tették az ellentétek széles körű megvitatását. Ezért a csoportok, személyek közötti harcok már-már a párt létét fenyegették. A szovjet párthoz hasonlóan nagyarányú személycserére került sor, főleg a Barbu-Luximion frakciót (Al. Dobrogeanu-Gherea, ill. Marcel Pauker illegális neve) – Holosczenko, Pauker, illetve Balthazart (Köblös) vonták felelősségre. Kritikát gyakoroltak —amelyet önkritika követett: 1. a „*jobboldali opportunisták*” (az új jobbság elmélet hívei, akik szerint a polgári forradalom vezetője a haladó Nemzeti Parasztpárt lesz; akik jelszava: „előbb szervezkedjünk, utána harcoljunk!”); 2. a „*baloldali szektások*” fölött, ezek közé tartoztak, akik a) a proletariátus szövetségeseit lebecsülték; b) a polgári demokratikus forradalmakat át akarták ugrani; c) a meglevő tömegszervezetek jelentőségét és a szociálfasizmust lekicsinyelték; d) elzárkóztak a pártszervezetek kibővítésétől; e) a vezetőket túlbecsülték a mozgalomban.

A harmadik napirendi pontban a *szakszervezettel* foglalkoztak. „A válságból való forradalmi kivezető útért folyó harcban, amely kivezető útnak legfontosabb előfeltétele a munkásosztály többségének meghódítása, a munkásosztály összes tömegszervezete közül a forradalmi szakszervezetek tesznek szert a legnagyobb jelentőségre. A gazdasági harc egyik formája a sztrájk, amely során azt magasabb szintre kell emelni.” A pártok feladatkörébe sorolták a sztrájkok előkészítését, a sztrájkbizottságok megszervezését, amelyek a politikai feladatokra is rá kell irányítsák a figyelmet. (1933-ban valóságos sztrájkhullám söpört végig az országon, amelynek központjai a regáti ipari központok voltak.) Az agrárkérdésben módosították a III. és IV. kongresszus határozatait, levették az azonnali kollektivizálás programját, de továbbra sem tekintették véglegesnek az 1921-es földreformot, mivel 7 millió hektáron meghagyta a nagybirtokot és a kulák-ságot erősítette. Kimondották: nagyobb figyelmet kell fordítani a parasztság falusi, kulturális, hitel és gazdasági szervezetei, iskolái támogatására és

a nemzetiségi parasztság körében a pártszervezetek kialakítására. (1934-ben a gyimesi parasztfelkelést már a kommunista párt készítette elő.)

A *nemzetiségi kérdéssel*²³ kapcsolatban megállapítást nyert, hogy a „nemzeti forradalmi mozgalom az eljövendő polgári-demokratikus forradalom egyik alapvető hajtóereje” lesz, amely közvetve megelőzi és serkenti a proletárforradalomba való áttérést.

A PCR V. kongresszusa dolgozta ki a legrészletesebben a párt álláspontját és részfeladatait e kérdésben – a kongresszusról kiadott könyvecske 15 oldalon foglalja ezt össze. A határozat szerint: 1. Románia soknemzetiségű állam; 2. a gazdasági válság a nemzeti mozgalmakat is felszítja; 3. a román uralkodóosztály politikája a „megszállt területeken gyarmati jellegű”, amelyet a külön hitel, az adópolitika, a helyi lakosság politikai, gazdasági, kulturális szervezetei, szövetkezetei „módszeres” elsoványosítása, a magyarok és mások tömeges elbocsátása jellemez a közhivatalokból, vasúttól, stb.; 4. a Iorga-kormány eltörölte a régi közigazgatási rendszert és a saját embereivel cserélte ki a régi hivatalnoki kart; 5. telepítéssel is elősegítik a románosítást; 6. a román kormányokat – tekintet nélkül arra, hogy liberális vagy parasztpárti. a kormányzat – „imperialista” nemzetiségi politika jellemzi.

Ebben a helyzetben a kommunista párt feladata nemcsak arra szorítkozik, hogy kimondja a lenini önrendelkezés elvét – a III. kongresszus fő hibájának azt tartották, hogy nem adták ki az „elszakadásig” jelszót, és nem világosította fel az óromániai munkásságot, hogy az elnyomott nemzetiségek harca azonos az övékkel, s hogy az erdélyi pártszervezetek nem tudták megkülönböztetni a lenini elveket és a horthysta revizionista propagandát –, hanem megteszi a konkrét lépéseket a nemzetiségek helyzetének javítására. Így tiltakozik az anyanyelvű iskolák bezárása ellen, harcol a kétnyelvűségért, a tandíjmentességért, a nyelvhasználat jogáért a bíróságokon és a községi intézményeknél, fellép az új közigazgatási törvény ellen, amely szétrombolta a helyi közigazgatást, tiltakozik a kulturális intézmények, a nem román egyházak üldözése miatt, a nemzetiségek elbocsátása, a megszállt területek ostromállapota ellen, küzd a forradalmi szervezeteik legális működéséért, s azért, hogy az újoncokat ne helyezék a nemzetiségi területeken kívülre.

Különösen hangsúlyozták a nemzeti forradalom megteremtésének sürgősségét, amely az önrendelkezést és az elszakadást van hivatva kivívni Besszarábiában és Bukovinában. Erdély vonatkozásában az arisztokrata és polgári vezetésű Magyar Párt ellenzéke létrehozását tűzték ki feladatul.

A kongresszus befejező aktusaként, miután elhangzottak a különböző bírálatok és önbírálatok, megválasztották az új vezetőséget. A párt titkárául a lengyel kommunista párt tagját, a Komintern munkatársát, Jan Al. Danielukot nevezték ki. A Központi Bizottság vezetőségi tagjai: Breiner Béla, Eugen Iacobovici, Elena Filipovici, Nicolae (Miklós) Goldberger, Emil Halitcki, Vanda Nicholschi, Lucretiu Pătrășcanu, Constantin Pirvulescu és Gheroghe Popescu lettek.

3.

Adolf Hitler kinevezése birodalmi kancellárrá kétségtelessé tette, hogy Németország politikája kommunista- és szovjetellenes, revansista, fennáll egy új háború előkészítésének a veszélye. Ez nemcsak az érintett országok – Franciaország, Anglia, Szovjetunió stb. – politikusait és haladó erőit befolyásolta abban az irányban, hogy Európa biztonsága érdekében hatékony védelmi rendszert építsenek ki, hanem a kommunista mozgalom vezetőit is arra készítette, hogy a pártok számára új stratégiát dolgozzanak ki.

A népfrontmozgalom létrehozása, megerősítése érdekében új programot fogadott el a PCR is. Ennek jegyében az eddigieknél is nagyobb fontosságot tulajdonítottak a munkásegységfront létrehozásának, a paraszti és a nemzeti tömegek megnyerésének. A helyzet azonban rendkívül bonyolult volt és e politikai célkitűzések realizálását több tényező akadályozta. Az illegálisban működő PCR helyzetét kedvezőtlenül befolyásolták az 1928–33 közötti frakcióharcok; 1934–38 között a trockista perek súlyos károkat okoztak a mozgalomban, nem szűntek meg a vádaskodások a szociáldemokrata pártok ellen (szociálfasizmus), ugyanígy a gyanakvás a polgári és parasztpártokkal szemben sem (Groza Ekésfrontját például 1934-ben fasisztának minősítették). Bár kifejezetten nagy súlyt helyeztek arra, hogy a nemzetségek körében növekedjen a párt befolyása, módosult a nemzeti kérdésben elfoglalt álláspont; háttérbe szorult az elszakadást is követelhető önrendelkezési elv (kivéve Besszarábiát és Bukovinát). Előtérbe került az országhatárok, a területi integritás megvédése a revizionista, revansista törekvésekkel szemben (ez Magyarország és Bulgária részéről fenyegetett); a PCR, e célok értelmében nemzeti egységfront megvalósítását szorgalmazta.

A PCR már az V. kongresszus után felülvizsgálta szövetségi politikáját. Ez volt a tárgya a párt 1932. márciusi, 1933. júliusi KB határozatainak.

1932 nyarán Kohn Hillel, Nicolae Goldberger és Wanda Nicholschi Kolozsvárott megbeszélést tartottak egy magyar nyelvű legális kiadvány megjelenése érdekében. Az 1932. szeptember 30-án napvilágot látott *Falvak Népe* rövidesen 10–12 000 példányban jelent meg és az ország összes magyarlakta területére, Csík, Udvarhely, Nagybánya, Máramarosziget, Nagyvárad környékére is eljutott. A Falvak Népe létének néhány röpké hónapja alatt nemcsak a „falvak népében”, hanem a diákok, értelmiségiek között is szerzett olvasókat és támogatókat. 1933. februári betiltása után a PCR erdélyi bizottságai úgy határoztak, nem hátrálnak meg; a párttal szimpatizálók bevonásával széles körű akciót indítottak Csík, Udvarhely, Háromszék, Bihar megyékben az Országos Magyar Párt demokratikus elemeinek megnyerésére és pártból való kiválásukra. Az Ellenzék elsődleges kifogása az volt, hogy az OMP nem képviseli a romániai magyarság széles népi rétegeinek érdekeit. A Falvak Népe olvasótáborából alakult ki – egyetemi hallgatókból, fiatal értelmiségiekből, munkásokból – a *Falubarátok Szövetsége*, akik egyetértésüket fejezték ki nyílt levél formájában, amikor 1933. április 2-án az OMP Kolozs, Szamos és Torda megyei összejövetelén többen bejelentették kiválásukat. Az *Ellenzéki Közlöny* kiadójaként már ők, a *Magyarpárti Ellenzék Központi Irodája* volt feltüntetve. Nem véletlenül állapította meg a PCR KB-je az év nyarán: egyedül a magyar nemzetiiség körében sikerült elvetni egy demokratikus népmozgalom csíráit. A következő lépés mind a párt, mind az ellenzékiek részéről, mivel betiltották a Munkás-Paraszt Blokk működését is, egy új, legális fórum létrehozása volt.²⁴

1933. június 19-én a mozgalom hivatalosan is bejelentette megalakulását Kolozsvárott. Az Országos Magyarpárti Ellenzék szeptemberben új lapot indított, *Népakarát* címmel (világra segítségével a PCR Erdélyi és Bánáti Titkársága bábáskodott). Az OMPE programja több azonos pontot tartalmazott a CsKP 1935. szeptember 22-i pozsonyi kiáltványával, mint pl. harc a magyar nyelvű iskoláztatás jogáért az óvodás kortól a tanítóképzőig és az egyetemig, magyar gazdasági, kulturális szervezetekért, magyar tisztviselők alkalmazásáért. (Megjegyzendő, hogy bár a PCR V. kongresszusán felszámolták a Luximin frakciót, vezetője, aki jelen volt 1933 nyarán az OMP Ellenzéke kialakításánál, még mindig ultrabalos javaslatokkal látta el az Ellenzék készülő programját. Ennek tudható be, hogy a Népakarát 1933. október 14-i számában fasisztának minősítették Groza Ekésfrontját.)

1933 szeptemberében jelent meg a PCR KB brosurája „*Új háború veszélye*” címmel. Ebben nyomatékosan mutattak rá: „A Kommunisták Romániai Pártja a romániai elnyomott nemzetiségek önrendelkezéséért folytatott harca során sohasem harcolt Erdélynek Magyarországhoz és Dobrudzsának Bulgáriához való csatolásáért és sohasem segítette a magyar és a bolgár kapitalisták revizionista háborús terveit.” 1933 végén azért hívták össze a PCR Erdélyi Tartományi Titkárságának vezetőit (Fazekas Józsefet, Veres Pált, Breiner Piroskát, Ranghecz Józsefet [Iosif Ranghet]), hogy határozatot hozzon: az OMP Ellenzéke induljon önállóan a székely többségű megyékben! A decemberi választásokon a hivatalos szervek sorra semmisítették meg az Ellenzék listáját. Ennek ellenére úgy lehet értékelni az OMP Ellenzéke létét, hogy az, a Liga Muncii (Munka Ligája) nevű román szervezettel együtt, mint a PCR legális *szervezete* lépett fel a romániai belpolitikai életben. 1933 decemberében, a Komintern 13. plenáris ülésén kimondták, hogy a PCR-nek fokozni kell a harcot az antifasiszta népfrontmozgalom megszervezése érdekében. 1934–38 között ez lett fő feladata a Hazai Politikai Bizottság tagjainak: Birtas Gábornak, Breiner Bélának, Fóris Istvánnak, Szenkovics Sándornak (Alexandru Sencovici), Constantin Pirvulescunak.

(Az alábbiakban közöljük – rövidítve – a PCR néhány, a nemzetiségi kérdésben hozott határozatát – *Juhász András* fordításában. Forrás: Documente din istoria Partidului Comunist din România (1917–1944). Editura Partidului muncitoresc Român, 1951).

A Kommunisták Romániai Pártja II. kongresszusán elfogadott határozatok (1922. október 3–4.)

3. Határozat a nemzetiségi kérdésről

. . . A kongresszus, meghallgatva a nemzetiségek kérdéséről szóló jelentést és az e jelentés fölötti vitát követően megállapítja, hogy a román oligarchia megpróbálja az dolgozó nép fölötti uralmát fenntartani és megerősíteni, és a Románia határain belül élő különböző nemzetiségű parasztok és munkások között gyűlöletet szít és táplál. Az oligarchia ezt úgy igyekszik elérni, hogy azt sugalmazza a román nemzetiségű parasztoknak, és munkásoknak . . . miszerint ők az uralkodó nemzet, akiknek érdekében kell megszervezni és elnemzetietleníteni a többi nemzetiség valamennyi iskoláit és kulturális intézményeit, ezáltal akadályozva ezek anyanyelvi művelődését éppúgy, mint általános fejlődésüket.

Következésképpen a Konferencia kijelenti, hogy az elnyomott nemzetiségek felszabadulása csak a proletárok győzelmével és az oligarchia megdöntésével valósítható meg, amely egyedül érdekelt ennek az elnyomásnak a fenntartásában.

(*Megjelent a Socialismul 1922. okt. 8., 19. és 22-i számában. Documente . . . , 15., 37–38.*)

A KRP III. kongresszusának indítványai és határozatai (1924. szept. közepe)

5. *Határozat a romániai nemzetiségi kérdésről*

A kapitalista Románia, az imperialista világháború eredményeként, „az összes románok egyesítése” révén politikailag, gazdaságilag és kulturálisan fejlett nemzetek jelentős részeit igazta le és ily módon *nemzeti államból nemzetiségi állammá* lett. Nagy-Románia létrehozásának, a versailles-i, trianoni és neuilly-i békeszerződéseknek köszönhetően ugyanakkor az volt az ára, hogy az uralkodó klikk az ország nemzeti függetlenségének utolsó maradékáról is lemondott.

Románia a nyugat-európai imperializmus egyik legalvetettebb csatlósa lett Közép-Európában és a Balkánon. Minden „biztosíték” ellenére, amelyeket különböző békeszerződések Nagy-Románia nemzetiségeinek szavatolnak, őket mégis kímélet nélkül elnyomja a bankár-földesúri oligarchia. Az ország nemzetiségeinek minden kétségbeesett próbálkozása, amelyet gazdasági, politikai és kulturális helyzetük javításáért tettek mostanáig, saját burzsoáziájuk árulásai és Románia uralkodó osztályainak féktelen politikai és katonai terrorja következtében hiábavaló volt.

A romániai nagyburzsoázia, amely mindenestül és gátlástalanul eladta az Antant tőkéjének az „egyesített és nemzeti szempontból felszabadított ország”-ot, ugyanakkor nemzetiségek tömegeit megfosztja a legalapvetőbb jogaitól és minden gazdasági, politikai és kulturális továbbfejlődési lehetőségtől. Románia nemzetiségei közül csak a németek és a magyarok rendelkeznek saját politikai pártokkal, amelyek azonban – annak következtében, hogy ezek vezetése a mágnsok és tőkésék kezében van – nem képesek harcolni ezen nemzetiségek valódi érdekeiért.

A nemzetiségek kíméletlen gazdasági és politikai elnyomása elégséges magyarázatul szolgál arra, hogy ezek széles tömegei miért harcolnak oly ádázul a román imperializmus igája alól való felszabadulásukért. Besszarábia munkássága és parasztsága, amely megélte a felszabadulást elhozó orosz forradalom első időszakát és most a román katonai diktatúra csizmája alatt nyög, naponta kinyilvánítja a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségével való egyesülés iránti nemzeti-forradalmi törekvését, hogy ily módon kezeskedhessen további fejlődéséről és életbevágó érdekei védelméről.

Ugyanígy szenvednek az erdélyi és bánáti magyar, szász és sváb munkás- és paraszttömegek, a bukovinai német és ukrán dolgozó népesség és a dobrudzsai bolgár tömegek. A román burzsoázia politikája megfosztja őket életlehetőségeiktől, kivándorlása ösztökéli, megkettőzi nyomorúságukat és gazdaságilag, politikailag és kulturálisan visszaveti őket . . .

Az országban élő nemzetiségek mozgalmával kapcsolatban a Kommunista Romániai Pártjának a következő feladatai vannak:

1. Propagandájával és agitációjával nap mint nap leplezze le az uralkodó román burzsoázia nemzetellenes jellegét és harcoljon az összes imperialista békeszerződés ellen, leplezze le a magyar mágnások, a német gyárosok, az orosz és bolgár földbirtokosok áruló szerepét és cinkosságát a román oligarchiával éppúgy, mint a szociáldemokrácia képmutatását és tehetetlenségét a nemzeti kérdések megoldásában; mozgósítsa az összes nemzetiség munkásságát saját burzsoáziájának a sovinizmusa ellen; folytasson kíméletlen harcot az antiszemitizmus ellen, amely nem egyéb, mint arra irányuló próbálkozás, hogy elterelje a dolgozó tömegek figyelmét a társadalmi kérdések megoldásáról, mindig világosan nyilvánítsa ki azonban azt, hogy a Kommunista Párt támadja a zsidó tőkét és feladatként tűzi ki, hogy a zsidó dolgozó tömegeket is bevonja a forradalmi proletariátus egyesült soraiba; szüntelenül világosítsa fel a román dolgozó tömegeket azzal a ténnyel kapcsolatban, hogy a nemzetiségek harca a román burzsoázia ellen erősíti a román proletariátus felszabadító harcát és hogy a forradalom győzelmének és Románia valódi függetlensége elérésének életbevágó érdeke, hogy az elnyomott nemzetiségek erőfeszítései a nemzetek örendelkezése elve alapján a fennálló államtól való teljes elszakadásig támogatást nyerjenek.

2. Az összes elnyomott és kiszákmányolt nevében foglaljon állást minden nemzeti elnyomás, az uralkodó nemzet és nyelv elve ellen.

Lépjön fel a nemzetiségek teljes jogegyenlősége érdekében és minden erejével támadja a gazdasági, politikai és kulturális megszorításokat (erőszakos románosítás, telepítések, iskola, egyház, stb. révén), amelyeket a nemzetiségek kárára foganatosítanak.

Védelmezze a nemzetiségek mindama kérelmeit, amelyek az állami és helyi igazgatásban való szabad részvétélükre, nemzeti nyelvüknek az iskolákban és az állami élet minden területén való háborítatlan használatára vonatkoznak, éppúgy, mint a sajtó, a kultúra és a vallás szabadságára vonatkozókat . . .

(A KRP illegális kiadványa, 1924. Documente . . . 18, 49–51.)

A KRP IV. kongresszusán elfogadott határozatok (1928. október)

V. Határozat a nemzeti kérdésben

1. A jelenlegi Románia, az 1914–1919-es imperialista megszárlásnak köszönhetően, a versailles-i, trianoni és neuilly-i szerződések következtében megnövelte lakosságának számát. Ezeknek a szerződéseknek a nyomán teremtett meg Nagy-Románia, amelynek határai nem felelnek meg a különböző vidékek közötti etnikai, vagy gazdasági elveknek és ez természetes, mivel Anglia és Franciaország burzsoáziáját sem a jelenlegi Románia, sem más, a háború utáni államok létrehozásában nem a dolgozó tömegek gazdasági és nemzeti érdekei vezérelték, hanem azok a megfontolások, amelyek szerint Romániát az első proletár állam, a Szovjet Szocialista Köz-

társaságok Szövetsége és a jövődő balkáni proletár-forradalom elleni harc engedelmese csendőrévé tegyék.

2. Figyelembe véve a háború utáni Románia bonyolult nemzeti összetételét, a Kommunista Romániai Pártjának kötelessége, hogy alaposan tanulmányozza mindegyik vidék nemzeti mozgalmának sajátosságait. Meg kell magyarázni a különböző nemzetiségű munkásoknak és parasztoknak, hogy társadalmi-gazdasági és nemzeti felszabadításuk sikerétől a romániai proletariátussal és parasztsággal folytatott, a román, valamint a saját nemzeti burzsoáziájuk elleni közös harctól függ a burzsoákapitalista berendezkedés megdöntése. A Kommunista Romániai Pártja a következő alap jelszót bocsátja ki a nemzeti kérdésben: „Minden nemzetiség önrendelkezése egészen az elszakadásig.”

Az elfoglalt területek más-más körülményeinek megfelelően ehhez az alapjelszóhoz sajátos helyi kéréseket kell csatolni.

3. A besszarábiai dolgozó tömegek, — amelyek az orosz proletariátussal együtt hajtották végre a Nagy Októberi Forradalmat, amelynek nyomán a munkások és parasztok kezébe mentek át a gyárak és a föld és megvalósult Besszarábia nemzeti felszabadítása — tíz évvel ezelőtt a román bojárak és tőkések igájába kerültek. A megszállás első napjaitól kezdve a besszarábiai munkások és parasztok, nemzetiségi különbség nélkül, hősiességgel folytatnak felszabadulásukat. Harcuk nagy felkészültséggel alakult át (ld. Hotin, Tighina, Tatar-Bunar stb.), amely a szovjethatalom követelésével lépett fel.

A román burzsoázia, attól a vágytól vezérelve, hogy igazolja Besszarábia elrablását, azon igyekszik, hogy bizonyítsa, miszerint: a moldvaiak, akik Besszarábia népességének viszonylagos többségét képezik, románok, holott a moldvai lakosság független nemzetnek tartja magát és a valóságban is független nemzetiség, saját kultúrával és a többi besszarábiai nemzetiségekkel együtt harcol nemzeti és osztály-elnyomója, a román burzsoázia ellen. A besszarábiai dolgozó tömegek eme harca nyilvánul meg a Szovjet-Moldáviával való egyesülési törekvésben is. Pártunknak kötelessége, hogy minden módon támogassa a besszarábiai dolgozó tömegek harcát a Szovjet-Moldáviával való egyesülését.

4. Bukovinában a Kommunista Romániai Pártjának az a feladata, hogy határozatlan leplezze le az ukrán szociáldemokratákat, akik nemzeti burzsoáziájukkal, valamint más bukovinai nemzetiségek szociáldemokráciájával és burzsoáziájával karöltve, dühödt rágalomhadjáratot folytatnak Szovjet-Ukrajna ellen, miközben a bukovinai ukrán dolgozó tömegeknek, a nyugat-ukrajnai dolgozó tömegekkel együtt az a törekvése, hogy egyesüljön Szovjet-Ukrajnával.

A bukovinai dolgozó tömegeknek a Szovjet-Ukrajnával való egyesülési törekvésüket támogatni kell minden intézkedéssel, az agitációban és a mindennapi munkában egyaránt.

5. Dobrudzsában a párt feladata, megmagyarázni a bolgár dolgozó tömegeknek, hogy a dobрудzsai bolgár burzsoáziának a bulgáriai bolgár burzsoáziával egyetemben folytatott agitációja annak érdekében, hogy Dobrudzsát Bulgáriához csatolják, azon a vágyon alapul, hogy megszerezze ezen a területen is a dolgozó tömegek elnyomásának a jogát. Meg kell mutatni a bolgár és a más nemzetiségű dolgozó töme-

geknek, hogy nemzeti felszabadulásuk csak a tőkés rezsim megdöntését és a munkások és parasztok hatalomra jutását követően lehetséges.

6. Az erdélyi magyar burzsoázia, a román burzsoáziával együtt, a nemzeti harc lobogója alatt valójában azt szeretné, hogy megkapja a román kormány részéről azt a jogot, hogy egyedül zsákmányolja ki az erdélyi magyar munkásokat és parasztokat. Ebben az ügyletben cselekvő segítője a magyar szociáldemokrácia, amely azt az illúziót kelti, hogy a nemzeti felszabadulás útja az, amelyet az angol imperializmus bérence, Rothermere lord kampánya ecsetel. Ez a kampány a burzsoáziának azt a vágyát fejezi ki, hogy gyöngítse az erdélyi magyar dolgozó tömegek felszabadító nemzeti-forradalmi mozgalmát. Emiatt a Kommunista Romániai Pártjának minden erejével le kell lepleznie a magyar dolgozó tömegek előtt ezt a csalást, rámutatva, hogy a burzsoázia mindezeket a dolgozó tömegek forradalmi mozgalmától való féltében teszi.

Ami az erdélyi és bánáti magyar dolgozók széles tömegeit és az összes nemzetiséget illeti (szászok, németek, szlovákok, stb.), a Kommunista Pártnak meg kell magyaráznia és rá kell mutatnia, hogy nemzeti felszabadulásukat csak a munkás-paraszt kormányért folyó fegyveres harc útján vívhatják ki.

7. A Kommunista Pártnak felvilágosító munkája során a jelenlegi Románia összes nemzetisége munkásainak és parasztjainak, meg kell magyarázni, hogy . . . az összes dolgozó tömegek közös harca – . . . el fogja hozni számukra a teljes nemzeti és társadalmi-gazdasági felszabadulást.

(Brosúra a KRP kiadásában, 1928. Documente . . . , 22. 73–76.)

A KRP V. kongresszusa (1931. december). Határozat a nemzeti kérdésről

1. A mai Románia nem az „összes románok” egyesülése, hanem tipikus soknemzetiségű állam, 6 millió moldvait, magyart, orosz, ukránt, bolgárt, németet, törököt, stb. példátlan nemzeti elnyomásnak és félgymati jellegű kizsákmányolásnak vetnek alá . . .

2. . . . Romániában a gazdasági válság különösen éles formákat öltött és a rab-ságban tartott népek kizsákmányolásának és elnyomásának rendkívül erős fokozódásával járt. . . .

3. A román uralkodó osztályok politikája a megszállott területeken kifejezetten imperialista gymati jelleget viselt és visel, ami a következőkben nyilvánult meg: ipari üzemek tervszerű áthelyezése a román vidékekre; külön hitel-, díjszabás- és adópolitika, amelynek célja a román finánctóke állásának megerősítése; románok felvétele a bankok, iparvállalatok igazgatóságaiba; a hiteleknek egyenlőtlen elosztása Órománia javára; magasabb adóterhek kivetése a megszállott területeken; oly vasúti díjszabás, mely megkönnyíti áruk behozatalát Óromániából a megszállott területekre; a helyi lakosság, vagy a nemzeti-, kultur- és gazdasági szervezetek birtokában levő földek és erdőségek elrablása, stb. . . . A román burzsoázia tömegesen bocsátja el a magyar és egyéb nemzetiségű munkásokat és alkalmazottakat a vasúti szolgálatból, a vasipari üzemekből és általában a hadiipari üzemekből, románokkal váltva fel őket. Az elbocsátottak, még azok is, akiknek nyugdíjra van igényük, nem kapnak semmiféle segílyt.

4. . . . A Jorga-Argetoianu-kormány eltörölte a helyi önkormányzat utolsó maradványait és kinevezte a maga biztosait. A megszállott területek összes falvaiban csendőrségeket létesítettek. A csendőrök, akik kizárólag a románok soraiból kerülnek ki, korlátlanul uralkodnak a moldvai, ukrán, orosz, bolgár, török, magyar, német és szerb falvakban és ténylegesen a helyi lakosság által tartják el magukat. Az elnyomott nemzetek kulturális életének legcsekélyebb jelére kíméletlen üldözés a válasz. A kultúr-szervezeteket (közművelődési egyesületeket, szövetkezeteket, sportegyesületeket, stb.) széjjelrombolták, a nemzetiségek nyelvét az iskolákból, a bíróságokból, a hivatalokból és a templomból száműzték. A kormány által kidolgozott új közigazgatási törvény nemcsak hogy megsemmisíti a helyi önkormányzatot, és az egész hatalmat a kormányprefektusok kezében összpontosítja, hanem mindenekelőtt azt a célt tűzi maga elé, hogy a Románia által megszállott területek történelmileg kialakult különállását ezen területeknek részekre való osztása és az egyes részeknek román lakosságú területekhez való csatolása útján megszüntesse, ily módon román „többséget” teremtsen és az okupációt biztosítsa. . . .

14. . . . az önrendelkezésért folytatott jelszó a következőket jelenti: a) határozott, rendszeres harcot a román imperializmus ellen, a megszállás ellen, a nemzeti elnyomások összes formái ellen; b) azt, hogy ennek a jelszónak megvalósítása a jelenlegi körülmények között csak az elnyomott népeknek egész Románia proletáriátusával és dolgozóival egyetemben, a proletáriátus hegemoniája alatt, a kommunista párt vezetése alatt a burzsoázia és földesúri diktatúra megdöntéséért folyó közös harc útján lehetséges. . . .

16. A párt kötelessége, hogy a nemzeti elnyomás minden konkrét megnyilvánulása elleni politikájában, mind ami a szervezetet, mind ami a mindennapi harc vezetését illeti, a határozott és azonnali fordulatot tegye:

a) az anyanyelvű iskolák felszámolása ellen éppúgy, mint a kétnyelvű rendszer bevezetése ellen, az anyanyelven tanító díjmentes iskolákért (a moldovaiak, ukránok, oroszok, magyarok, szászok, zsidók, bolgárok, törökök, stb. számára).

b) a nyelvek egyenjogúságáért az állami, bírósági és községi intézményekben.

c) . . . az önkormányzat szabadságáért.

d) az elnyomott népek kultúr-intézményeinek széjjelrombolása ellen: az elnyomott nemzetek dolgozó tömegei kultúr- és közművelődési stb. szervezeteinek teljes szabadságáért.

e) a nem-román egyházak híveinek üldözése ellen, . . .

f) a katonai okkupációs rezsim, a büntető expedíciók és a megszállott területeken elrendelt ostromállapot ellen.

g) a nemzeti forradalmi szervezeteknek az illegalitásba való kényszerítése ellen és az összes nemzeti forradalmi szervezeteknek a legális létéért.

h) az elnyomott nemzetekhez tartozó munkásoknak és hivatalnokoknak vasúti szolgálatból, a hadiipari üzemekből, stb. elbocsátása ellen.

Az ellen, hogy az újoncnak az adott nemzetiségi terület határain kívül kell katonai szolgálatokat teljesíteniök . . .

(Documente . . . , 200–220.)

A Kommunista Romániai Pártja Központi Bizottsága 1935. február végén elfogadott határozatából

. . . A kormány fasiszta intézkedései megakadályozására, amelyek Románia dolgozó népének minden rétegét sújtják, a készülődő katonai-fasiszta diktatúra útjának elvágása végett, szükségessé vált a munkásosztály vezetésével a munkásosztály és minden szövetségésének mozgósítása, hogy a proletár mag körül – a kommunista párt irányításával – egy széles antifasiszta népfront jöjjön létre. Ennek az antifasiszta népfrontnak különböznie kell attól az antifasiszta mozgalomtól, amelyet az utóbbi években az ország több városában megszerveztek (és amelynek legfontosabb legális szervezeteit az 1934. december 27-i rendelettel feloszlatták), mind méreteiben, mind konkrét feladatait, mind ami a tevékenységének módszereit illeti. Az antifasiszta népfrontnak törekednie kell arra, hogy a munkásokon kívül a városi kispolgárság minden rétegét, az iparosok, az értelmiségiek, a kiskereskedők, és különösképpen az egész falusi szegényparasztságot átfogja, mindazokat, akik elégedetlenek a fennálló rendszerrel, mindazokat, akiket a válság és a kormány intézkedései sújtottak . . .

Az elnyomott nemzetiségek, akik Románia lakosságának kétötödét alkotják, s akiket a román fasiszmus csapásai különösen érintenek, az antifasiszta népfrontmozgalom küzdelmeinek egyik legfontosabb tényezői kell, hogy legyenek.

Az antifasiszta népfront létrehozását és sikeres harcát kizárólag a kommunista párt vezetése alatt álló munkásosztály hegemoniája biztosítja. Románia adottságai között ez a legdöntőbb érv az egységfront taktikájának megerősödése érdekében, mivel ez a Kommunista Romániai Pártja győzelmének, a munkásosztály feletti befolyása biztosításának egyetlen útja. Az elmúlt másfél év folyamán a Kommunista Romániai Pártjának a két szociáldemokrata párttal és a szakszervezetekkel kapcsolatos egységfront taktikáját sokkal nehezebb történelmi körülmények között alkalmazták és mégis a következetes és kitartó politika következtében bizonyos eredményekhez vezetett.

A proletár egységfront megvalósításáért folytatott küzdelemben a fasiszmus elleni harc és a proletariátus vezette széles antifasiszta mozgalom jelszava első helyre kell, hogy kerüljön.

A Kommunista Romániai Pártjának Központi Bizottsága
(*Documente . . .*, 196.)

Jegyzetek

1. *Ionidă, Gh. I.*: Az RKP és a néptömegek (1934–1938). Bukarest, Tudományos Kiadó, 1974. 97–98.
2. *Uo.* 324.
3. *Stănescu, M. C. – Popescu, N.*: P.C.R. și congresele Internaționale a III-a. – *Anale de istorie*, 1975:5, 48–69.
4. *Cușnir-Mihalovici, C.*: Mișcarea muncitorească din România dintre anii 1917–1921. Crearea P.C.R. Editura politică, 1961. Crearea P.C.R. Mai 1921. Editure Științifică, București, 1971.

5. 80 de ani de la crearea partidului istoric al clasei Muncitorare din România. Buc. Ed. politică, 1974.
6. *Szamoljov, Sz. I.*: Románia az 1918–1939-es években. Bp. Szikra, 1952.
7. *Stănescu, M. C. – Popoescu, N.*
8. *Bányai, László*: Congresul al V-lea al P.C.R. și lupta pentru crearea organizației național-revoluționare maghiare conduse de partid. – Studii, 1956:6, 97–106.
9. *Ionița, I. Gh.*, 33–35.
10. *Lenin, V. I.*: A nemzetek önrendelkezésének jogáról. Moszkva, Idegennyelvű Kiadó, 1945. 18.
11. *Sztálin, I. V.*: A marxizmus és a nemzeti kérdés. Kolozsvár, RKP Kiadása, 1946, 17.
12. *Sztálin, I. V.*: Nemzeti kérdés és leninizmus. Román Munkáspárt Kiad., 1949.
13. *Socialismul*, 1924. március 12.
14. Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917–1922. București, Ed. politică, 1953.
15. A Román Kommunista Párt harca a dolgozó tömegek érdekeinek védelméért a kapitalizmus részleges és ideiglenes stabilizációja idején, 1923–1928. Bukarest, Politikai Kiadó.
16. *Bolsevizmus*, 1925. december.
17. *Stănescu, M. C.*: Mișcarea muncitorească din România în anii 1924–1928. București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981.
18. *Goldberger, Nicolae (Miklós)*: Az RKP harca a kapitalizmus viszonylagos stabilizációjának időszakában. Bukarest, Politikai K. 1953.
19. *Înainte*, 1929. március 24.
20. *Uo.* 1930. február 9.
21. *Popescu, Nicolae*: Congresul al V-lea – Etapă importantă în dezvoltarea P.C.R. – *Anale de istorie*, 1971:6, 53–70.
22. *Fazekas József*: Öszinte számvetés. Bp. Kossuth K., 1971.
23. A Kommunista Romániai Pártja V. kongresszusa. A KRP KB kiad. 1932.
24. *Veress Pál*: Holnap indulok hozzád. Bukarest, Kriterion, 1977.